

שאלות למרן ראש הישיבה שליט"א בענייני חינוך
שנשאלו ע"י מחנכים ומחנכות אבות ואמהות משכונת הר נוף
עיה"ק ירושלים ת"ו

שכונת הר נוף קיימת כ-25 שנה והאוכלוסייה שבה מגוונת וכוללת משפחות בני תורה אברכים ובעלי בתים מבני ארץ ישראל וכן תושבים רבים ומכובדים מאנשי חוץ לארץ ממדינות שונות ברחבי תבל שעלו לארץ בשלבים שונים של חייהם, כאשר מטרה אחת לפנייהם לחנך את ילדיהם בדרך ישראל סבא.

הכאת ילדים

א. מקובל אצל רבים וכך הייתה ההנהגה רווחת בדורות קודמים לקיים את דברי שלמה המלך בספר משלי "חושך שבטו שונא בו ואוהבו שחרו מוסר" ופירש"י שם חושך שבטו – סופו ששונא את בנו שרואהו בסופו יוצא לתרבות רעה. שחרו מוסר – תמיד לבקרי" מיסרהו. ומובא במדרש שמות רבה פרשה א' כתיב, חושך שבטו שונא בנו ואוהבו שחרו מוסר [משלי יג] בנוהג שבעולם – אדם שיאמר לחבירו: פלוני הכה בנך, יורד עמו עד לחייו, ומה תלמוד לומר: חושך שבטו שונא בנו? ללמדך, שכל המונע בנו מן המרדות, לסוף בא לתרבות רעה ושונאהו. שכך מצינו בישמעאל, שהיה לו געגועין על אברהם ולא רדהו ויצא לתרבות רעה ושנאהו אברהם והוציאו מביתו ריקם.

ומאידך מחנכים גדולים ודגולים מזהירים השכם והערב "אל תשלח ירך אל הנער", איך הדרך המחוררת והנכונה בעניין זה. כמו כן האם יש הבדל בין הורים למחנכים.

כנס חינוך מרכזי בענייני חינוך הבנים

חלק משאלות שהתקבלו מהורים ומחנכים
ויוצגו בעז"ה לפני

מרן ראש הישיבה

הגאון רבי אהרון ליב שטינמן שליט"א

תופעות הוצפה אצל ילדים

ב. כל הורה נתקל בתופעות של הוצפה הן בגיל קטן והן בגיל המתבגר, הן בבנים והן בנות נערים ונערות כיצד הדרך הראויה להתמודדות עם מצב זה שאצל רבים הוא בכחינת "מכת מדינה".

עד מתי גיל חינוך

ג. עד כמה ואם בכלל חובה ורצוי שהורים יעירו לילדיהם על מעשים שאינם ראויים, שאלה זו מתחלקת לגיל הרך ולגיל המתבגר:

ולדוגמא בן החזור לבין הזמנים והוא עדיין ישן על מיטתו בשעה שכבר עובר זמן קריאת שמע של הגר"א, איך צריך אביו להתירם? האם להעיר את בנו? האם להלחם עמו שיקום? או שמא לא לעיר ולא לעורר אלא לתת לבנו את האחריות אף במחיר שהלה יפסיד את עונת קריאת שמע.

הקפדה על הליכת הבנים עם ההורים לבית הכנסת בשבת

ד. עד כמה יש להקפיד שבנים ילכו להתפלל ביחד עם ההורים לבית הכנסת. מצד אחד הדבר גורם לקשר בין האבא לילד, הילד רואה את הנהגתו של האב בתפילה הוא משוחח עמו בהליכתו ובחזרתו, ישנה הורמנות לאב לראות את בנו בשעת התפילה. ומאידך פעמים אם הבן הולך להתפלל לבדו הוא כצאן בלי רועה, עד כמה יש להשתדל בעניין זה, והאם יש לאבא לאחר את זמן תפילתו למניין מאוחר יותר כדי לאפשר לבנו להצטרף אליו ביתר קלות. או שמא ללחוץ על הבן לקום למניין מוקדם כדי להקפיד על התפילה עם האבא. והאם יש הבדל ושוני בין גילאים שונים.

אידישע מאמע

ה. דורות שלמים גדלו על המושג הנעלה של "אידישע מאמע" שהטביע את חותמו בכל חינוך הבית ועמידה במצבים ובניסיונות

קשים, איך הדבר בא לידי ביטוי בדור שלנו שאמהות נמצאות שעות רבות מחוץ לבית להביא טרף לביתם.

כמו כן האם נכון לכוון את הבנות ללימודים כדוגמת מחשבים הנדסאים וכדומה שבזה יוכלו להקל על עול הפרנסה אך מאידך שעות העבודה המרובות לא יתנו להן את האפשרות לגדל את ילדיהן בנחת.

ערכים לקויים

ו. בהרבה משפחות נתקלים בשאלה המצויה של הסתירה בין חינוך לערכי אמת מידות נעלות והסתפקות ומאידך קיים לחץ למצליחנות ולמצוינות כשאחד המקומות שדבר זה בא לידי ביטוי הוא בכניסה לסמינר. כמו כן בנות אשר הינן בעלות מדות טובות ונכונות אך אינן מוכשרות דיין רואות את חברותיהן המוכשרות מתקבלות לסמינרים הנחשבים בעיני חבריות כבעלי שם, והן נאלצות להיאבק כדי להיכנס לסמינרים אחרים.

דיבור בענייני ציבור בבית

ז. הורים רבים מסתפקים האם להעלות על שולחן מלכים בביתם עניינים הקשורים לענייני הציבור בבית, מצד אחד הילדים סופנים ושומעים על כל פרט בציבוריות החרדית, הם שומעים מחבריהם ונתקלים גם בעיתונות כתובה, ורוצים לשמוע את חוות דעתם של ההורים, אך מאידך הדבר הוא פסיק רשייה שהדיבורים סביב נושאים אלו טומנים בחובם דיבורים על מנהיגי הדור וכן חינוך למחלוקת, האם ומתי רצוי להימנע או שמא חייב אדם להעניק למשפחתו את ההשקפה הצרופה.

הנהגה של צמצום או רחבות בנתינה לילדים

ח. הורים רבים מתלבטים כיצד לנהוג בסוגיא זו, ישנם מחנכים הגורסים שאם הילד מרגיש צמצום בבית הדבר גורם לו להרגיש שהחיים התורניים הם קשים ואז יש חשש שמא ישים את עינו

לעבר החיים הגשמיים, ומאידך כשמתחילים בנתינה מה גבול יש לדבר. גם גובר החשש שבת ישראל הגדלה בבית של תורה והכל מתנהל בצמצום תמאם בחיים מעין אלו ותיתן עיניה בסגנון אחר של חיים. שאלה זו נוגעת הן לבנים והן לבנות, כמו כן האם לשתף את ילדינו במציאות הכלכלית שבבית והאם המשפט "אין לנו יכולת" הוא בבחינת כל ישמע בבית.

בעיית השידוכין והמסתעף

ט. לימדנו חז"ל שארבעים יום קודם יצירת הוולד מכריזין בת פלוני לפלוני, בכל זאת כיצד מסבירים לבנות סמינרים בעלות מדרות ויראת שמים וברוכות כבישרון שבגלל שלהוריהן אין מספיק ממון הם לא יזכו להשתדך עם בחורי ישיבה מהשורה הראשונה, וחברותיהן אשר כל מעלתן היא בזה שנדלו בבית של בעלי אמצעים יזכו בשידוך טוב.

וכן עד כמה יש להורים לדחוק עצמם בחובות כדי למצוא שידוך הגון לילדיהם

לכל זמן ועת

י. מה הכוון הנכון בעומס הלימודי שמוטל על הילדים, האם יש לדרבן ילדים ללכת בשעות הערב לשיבות מתמידים או שמא די לו מה שלמד בחיידר ובשעות המנוחה יראנו ההורים שהילד ישחק.

כמו כן האם על ההורים להשקיע זמן לשחק עם הילדים וכן ללמוד אתם בשעות שהם בבית או שמא הדבר גורם ללחץ מיותר.

הדבר בא לידי ביטוי גם בימי בין הזמנים כשהבחרים באים הביתה וההורים רואים שהם מבזבזים את זמנם לריק, האם להתייחס לדבר או לתת לבחור שיבחר לעצמו את הדרך הנראית לו.

ובכללית – מה הוא תפקידם של ההורים בימי בין הזמנים?

5

שלא שינו את לבושם

יא. מהנכים רבים מוענים שאחת החזיתות הגדולות הקיימת בין אבות לבנים ובין אמהות לבנותיהן היא סוגיית הלבוש, בן קם באביו ובת באמה ורוצים כל מיני מלבושים השונים מהאופי המקובל בבית, הן מבחינת הסגנון והן מבחינת המחיר, הדבר נובע אצל הבנים מלחץ חברתי ואצל הבנות מהרגשה שהאמא שייכת לדור הקודם ואיננה מבינה בטעם ובסגנון העכשווי, האם מחובת ההורים לעמוד על שלהם עד כדי מריבה שהופכת למריבה מתמדת או שמא גדול השלום.

הכל מעלין לארץ ישראל

יב. ישנם בשכונתנו רבים מבני חוץ לארץ שעלו לארץ ישראל בעיקר בגלל חינוך ילדיהם, והנה דווקא הם נתקלים בקשיים אין ספור בהכנסת ילדיהם למוסדות הטובים, מנהלי המוסדות הושיעים מדעות קדומות ומהאווירה שהילדים ספגו בארץ העמים ונוטים לא לקבל את הילדים למוסדותיהם, גם קשיי שפה ואורח חיים גורמים לכך שהילדים מרגישים שונים ואינם נקלטים כראוי, ולבסוף מגיעים ההורים להרגשה שאולי העלייה לארץ ישראל במטות יסודה, גם שמענו בשם גדולי תורה מאמריקה שאמרו שאם הילדים הם מעל גיל שבע שנים עדיף למען חינוכם להישאר באמריקה, מה הדרך הנכונה בזה.

בריות גופא

יג. סיפר לי מחנך גדול ומנוסה שרצה לחקים ישיבה קמנה שיהיו בה שיעורי התעמלות ומשחקים לילדים כדי שיוכלו להוציא הבחורים את מרצם ויוסיפו בבריות גופם, והלך לשאול את מרן הגר"ש אלישיב שליט"א וענה לו שמבחינת ההלכה הוא יכול לפתוח כזה מוסד ואין בזה עבירה אבל עצה טובה קמל"ץ שלא יעשה כזאת כיון שאף אחד לא ישלח למוסד זה תלמידים. והנה תשובה זו היא מבחינה ציבורית, אכן מבחינה פרטית האם נכון לשלוח ילד בשעות אחר הצהריים לשחות בבריכה (בפיקוח) והאם

6

חינוך להיות "מקבל"

יד. שמענו ממרן ראש הישיבה שליט"א ששייך לחנך בעיקר את הבחורים שיש להם תכונה של "מקבלים", והנה הורים רבים נבוכים האם יש דרך להפוך את הילד למקבל או שזו מתנת שמים. כמו כן קיים ספק תמידי האם לנסוע אצל הילד בטחון עצמי כדי שיהיה עצמאי ויוכל להיות איתן "בסערות החיים", אך מאידך עצמאות זו מובילה אותו להיות דעתן וחושב מחשבות ופחות מקבל, ואילו ילדים שהם יותר רכים ותלותיים הם בדרך כלל עדינים יותר ויש בהם תכונה של מקבל.

עזרה בבית עד כמה ?

יז. בבתים רבים האמהות עובדות קשה מאוד הן בנידול המשפחה והן בהבאת פרנסה וחלק מעול הבית נופל על הילדים, ישנם מצבים בהם בנות הסמינרים מתמוטטות מהעול בבית ביחד עם עול הלימודים הכבד, עד כמה יש להעמיס עליהן את עול הבית. ומאידך לשמור על מצב בו גם מצות גמילות חסדים מתקיימת גם כלפי ההורים הממוטטים מהעול הגדול.

אמונת חכמים

יט. לצערנו הילדים היום חשופים לכל המתרחש בעולם החרדי בכלל ובפרט, איך להסביר להם כשהם שואלים שאלות לגבי המתרחש מבלי לפגוע באמונת החכמים שעליה אנו מחנכים השכם והערב.

מתיקות בתורה

כ. מרן ראש הישיבה שליט"א התבטא לאחרונה שאין "כדורים" המועילים לחשקות בתורה, וכאן הבן שואל אם כן מה היא העצה והדרך להקנות לילדים ולבחורים חשק וגישימק בלימוד התורה, כיצד מביאים אותו להרגשה ולהבנה שטוב לי תורת פיך מאלפי

8

נכון לאפשר לילד לשחק משחקי כדור או שמא אין זו הנהגה הראויה לבני תורה, כמו כן מה דעת תורה בעניין לימודים של חוגים שונים בשעות אחר הצהריים לידי הת"ת.

ילדים בעלי דימוי עצמי נמוך

יז. בכל כתה ישנם ילדים שהם בעלי דימוי עצמי נמוך אשר חבריהם פוגעים בהם מילולית ופיזית האם נכון לחנך את הילד להחזיר מלחמה שעררה כדי לבנות לו בטחון עצמי ושללא יהיה רחוי יותר, או שמא מגדלים אותו בכך לאלומות.

ילדים שלא מסתדרים עם המחנכים

טו. מצוי שאין תקשורת בין המחנך לתלמיד והדבר גורם לפעמים שבמשך שנה שלימה ישנם חיכוכים תמידיים בין התלמיד או התלמידה למחנך, האם ההורה יכול להצדיק את בנו או בתו ולתת להם גב, או שמא להסביר בעקביות כי הרב הדומה למלאך הוא תמיד הצודק.

שאלה זו גם מצויה בבית כאשר אחד מההורים לא נוהג כשורה, הן מחינת ההלכה והן מבחינת ההנהגה, איך על ההורה השני להגיב ולא לגרום לילד בלבול ומאידך לשמור על כבוד ההורה.

חינוך לגבולות

טז. אחת התופעות שגדולי המחנכים מתריעים עליה בדורנו הוא המצב של חוסר גבולות, למענתם כיון שהילדים גדלים באווירה שונה מאשר גדלו בדורות קודמים וגם לרבות ברווחה כלכלית יתרה ממה שהיה מצוי בדור הקודם, לכן הם מרשים לעצמם לחרוג מהגבולות ואנו עדים לכך בכל פינות החיים, תכונה זו נמצאת הן אצל בנים והן אצל בנות, איך מתמודדים עם בעיה קשה זו שלרוב גורמת למתיחות ומריבות אין ספור.

7

זהב וכסף ומתוקים הם מדבש ונופת צופים . ובפרט שהבחור
בישיבה לא מרגיש קשר למסכת ולסוגיות הנלמדות ומשתעמם
ומחכה שהשיעור יגמר. ועיני ההורים כלות מרמעה ובכי.

השפעת החברה

כא. החברה היא המוקד המרכזי המשפיע על רבים מצעירי הצאן ,
האם תופעה זו רצויה או שיש לנסות ולהקנות את חשיבותה , וכן
כיצד יש לחזק את הקשר עם הבית כדי שהשפעת החברה
המיינעת והמכוונת לא תפגע בחינוך הטהור של ילדינו.

זנב לאריות או ראש לשועלים

כב. בשעת הרישום למוסדות החינוך עומדת לה השאלה האם ועד
כמה יש להשתדל להיות "זנב לאריות" , או שמא מוטב לוותר
ולהיות "ראש לשועלים".

תופעת הנושרים

כג. לצערנו, רחובות קריה הומים בנושרים ונושרות אשר מקורם
גם בבתי מובים, הפחד והחשש מתופעה כואבת זו מלווים כמעט
כל בית, מה ניתן לעשות כדי למנוע את הסכנה האורבת לצעירנו.

קנאה ותחרות

כד. בלי משים לב אנו מגדלים את ילדינו בצורה של תחרותיות ,
פרסים, מצטיינים , כניסה לישיבות , סמינרים וכו' . אך על
ההורים להתמודד מול הרגשה של ילדיהם הסובלים ממידת
הקנאה ואין ביכולתם לעמוד בתחרות קשה וכואבת זו, גם לרבות
שזה הרבה פעמים היפך מה שאנו מחנכים לוותרנות ולענוה, כיצד
משתלבים הדברים ומה הפתרון לבעיה מצויה זו .

התעלמות ממעשה שלילי

כד. מחנך או הורה שרואה את בנו או תלמידו עושה מעשה
שלילי, האם חייב להעיר לו או שמא עדיף לשמור על כבודו של
החניך ולא להראות לו שנתפש בקלקלתו . מה צריכה להיות
תגובת ההורים על כך שתפשו בן או בת שגנבו מכספי ההורים
והאם יש הבדל בזה בין גילאים שונים.

חברה קלוקלת

כה. מה נחשבת חברה קלוקלת ומתי יש להלחם וכיצד להרחיק
ילד או ילדה מחברה כזו, כמו כן מה חובת מוסדות החינוך כאשר
אחד מהילדים בחברה גורם נזק רוחני לאחרים , האם זה בגדר
"חב לאחריני" או שמא גם ילד זה הוא "נשמה" ואם יורקו אותו
יגרמו להידרדרותו הרוחנית לגמרי .

כל זאת ועוד כהנה וכהנה שאלות בנושאים שונים עלו על הפרק
והצענו קמיה מרן שליט"א את בשאלות שהיו נראות כיסודיות
ושחזרו על עצמם כמה פעמים מאת השואלים.

ביקרא דאורייתא

יצחק מרדכי הכהן רובין
הר נוף ירושלים

שאלה שהגיעה מהורים שקיבלו מכתב מבנם הלומד בישיבה
וביון ששאלה זו נוגעת לכולם רצינו לשמוע ממרן ראש הישיבה
שליט"א

מה העצה הנכונה לבחורים יקרים הסובלים מתחושה זו שבעדר
הכוונה נכונה יכולה לגרום לבחור ירידה ויאוש

לאפי ולאמי היקרים שתחי'

שלומכון יסדא מאוד ומן שמא ימרכון יתכון ויתנו ארכא
לשניכון בפריותא טבא ונחת רוחא מכל יוצאי חלצ'כס

אכ"ר.
ברצוני להתייחצ צמכס על נולא שהינו וצמ קיומו מציק לי
עד מאוד !

לאחרונה [תחילת קיץ] התחלתי לשים לב שאני מאבד
את צלחתי בישיבה הק', הדבר מתבטא בצורך שאין לי פא
לסדר או לתפילה מצד רצוני הצמ' אללא מן דבר כזה
שכולם צושים ואני בתוכם, ברם אם הדבר היה מסתיים
בזאת וא החרשתי, אללא הדבר מורעל ככל, בסדר וכן
התפילה, קרי- שאם אין לי פא ברצוני ובכוחות צלחתי-
טעמו על הסדר וכן על התפילה טבא בהרבה לו יצויר
שהדבר היה פא פיומתי בקיצור אני מרגיש כאלו "רובוט"
צושה את מצי' הצורה על "מלומדה" בלי שום "דייטמק",
כאלו הדבר מתבטא ביתר שאת ופיתר צוץ בקיין הסדרים
שכיון שלומנו לי בראש שפצת הסדר אני חייב להביא אלי יש
לי דחץ לצאת מבית המדרש בראש שפא מסתיים "כתיבונק
הבורח מבית הספר". עס פצעה שאין לי חפזותא הלימוד
קשה שפצתי מכיוון שכמאצ' ונשתכח ממני ההצעה הצמית
והחופה האישית ללמוד אללא דבר שכולם צושים "תופעת
הצדד" ויש לי חפזותא וללא נצום לי ללמוד לו צצרי, ואם
לא תהיה בסדר אוי לק ואפוי לנפסק, כיון שאני אני מבינה
החדר והמשיח פא וולאף אותי "תלמיד איבה פילת בבורק"
והדבר חורה לי מאוד מפאת שאני אומר לצמ' איבה ברצון
הצמ' עלק ומדוצ אתה מוכנת לנצעה סביבך, בהתחלה
החלתי לחשוב שהדבר הינו נולא למני וחלף אק כעת
פצמדי לפני חנוכה, וכפר כמה שנים בישיבה, הפציה צדיין
פצונה ואני אנא אני פא?

וכידוע לכס הורי היקרים!! אין לי פחור שח' אללא די
מסודר אין אני סובל ממסטר ואין אני נפסע מהצרות,
ומצרכת היחסים שלי עם רבני הישיבה היא כפי טוב , ולכן
איןני חושב שדבר זה יצר את המצב.

ניסיתי מאשק כשהי להביא לסדר מוקדם מן הזמן הרשמי
על הישיבה, כדי שלא ארגיש כא' שחי בתוך מכלות הזמן, ול
זה לצצרי לא צלח.

ואני רואה את חברי' לומדים בחשקות נפלאה וציוני בלזות
מקנאה, האם הם מוכשרים ממני האם הם יראי שמ'ם
לדלפים ממני והורי היקרים ! הרי אתם מכירים אותי איןני
קנאי בטפצי ואני משתדל מאד בדרך המצוות כפי שאתם
כהורים פודאי שמים לה, וככל זאת פציון זה אני נשפר
והדבר חורה לי עד מאוד].

צ"כ הדבר הינו צקרוני וחשוב עד מאוד מפאת זאת שהדבר
נולע לכל צבורת ה' המצווה להיות "מתוך שמחה וטוב
לפני". אני שואל להיות אפרק כל חיי פצ'יה, אפלי איןני
יודע איך כיון שאיןני מרגיש טעם ושמחה בכל מה שנולע
לצבורת השם ובצורך ללימוד התורה.

חשתי וניסיתי אופנים כאלו ואחרים, פצולות מלונות
ושונות ונאכתי.

ובאתי אליכם כאמר חז"ל "כל הנוטף צצה מן הקנים
איןו נכעל".

מה הינכם חושבים ומה אתם מייצבים בכדי שכן אוכל
לפנות את אישיותי בצורה הנכונה והישרה, ואיך אוכל
לזכות בטעמה המתוק על התורה שכל כך מרביים ליורא לי
צליה וצדיין לצצרי לא זכיתי לחוש אותה.

מיחל ומצפה לצצתכם

פנכס אוהבכם!!

שו"ת בענייני חינוך עם מרן הגר"ל שטיינמן שליט"א

ש. שאלו כאן הורים עד כמה רצוי או שיש חובה להורים להעיר לילדים למשל ילד חוזר בבין הזמנים מהשיבה זמן ק"ש של הגאון כבר עובר, והוא עדיין יושן להעיר אותו, לא להעיר אותו.
ת. אני חושב -לא כתוב את זה- אני חושב להעיר, אבל לא לנדנד. להעיר אותו הוא קס קס, לא קס לא מחויב יותר. לא מחויב לתת לו מכות בשביל זה. אע"פ שכתוב הוכח תוכח אף בהכאה, אבל המציאות הוא שאז הילד מתמרד ואז נעשה חוצפן. למה לעשות ככה, יעבור הזמן של הנוער שאז קשה לקבל. להעיר אותו, להגיד- יעקב קום, אם קס – קס, אם לא – לא, האי מה יהיה? נו...

ש. האם להקפיד שילדים ילכו עם ההורים לבית הכנסת עכ"פ בשבת ויו"ט. הרבה פעמים ילדים חוזרים מהשיבה ורוצים ללכת למנין מאוחר, ועוד יותר מאוחר. האם האבא צריך להקפיד ע"ז, וגם האם עדיף שהוא ילך למנין יותר מאוחר העיקר להתפלל עם הילדים או לא.
ת. הייתי מייעץ אותו שיתפלל מוקדם והוא יבוא אח"כ להיות עם הילדים.
 מה יש? מה יש?! מה הוא יפסיד, הוא יתפלל כמו שצריך ואח"כ יבוא להיות עם הילדים.
 ככה הייתי מייעץ אותו, אז הוא יהיה בסדר הוא כבר התפלל כמו שצריך, והילדים הוא יבוא בשביל שיתפללו.
ש. הראש ישיבה התפלל ותיקין כל החיים אז היה שייך להתפלל מוקדם ואח"כ להיות עם הילדים, אבל מי שהולך להתפלל ב7, ואח"כ ירצה ללכת ב8 לא יכול להיות עם הילדים ביחד.
ת. באידיש: שיתפלל שחרית בזמן ק"ש ואח"כ ילך עם הילדים??

ש. שאלו אמהות, פעם היה מושג של אידישע מאמע - שהאמא הטביעה את החותם שלה על החינוך של הילדים, היום בדור שלנו שהאמהות עובדות קשה להביא טרף, הם נמצאות פחות שעות בבית. וגם שואלים האם כשמכונים את הבנות איזה מקצוע ללמוד, יש מקצועות חדשים, מחשבים, הנדסאים, שזה הרבה שעות מחוץ לבית. מה הכוון הנכון כדי שימשיך המסורת של האידישע מאמע.
ת. אני יגיד לך, לפי דעתי מה שפחות מחנכות יותר טוב.
 מה שהם פחות בבית יותר טוב.

ש. הורים שאלו שלכא' מחנכים את הילדים לערכים של אמת מידות נעלות הסתפקות וותרנות. מצד שני כשהם באים להתמודד לסמינר, לשיבה, אז כל הזמן מחנכים אתה צריך להיות מצטיין אתה צריך להיות ראשון אם לא יקבלו אותך, כל הזמן עם לחץ כזה איך אפשר עם הסתירה הזאת.
ת. זה נקרא הסתפקות, הסתפקות זה בגשמיות לא!!
 חוץ מזה באמת לא צריך ללחוץ יותר מידי מילא ילדים צריכים ללמוד תורה, לדעת, אבל ילדות מה ...
ש. לא יקבלו אותם לסמינר.

ת. לא, לא צריך עד כדי כך. בדרך הזה, ילד יש לו יצה"ר לא רוצה ללמוד כשיש יצה"ר, אבל ילדה אין יצה"ר ללמוד. הם רוצים ללמוד התורה. כשלא צריכים ללמוד תורה אז רוצים ללמוד תורה.
 [באידיש] אם היה מצווה ללמוד אנגלית, מי היה רוצה ללמוד אנגלית... אין יצה"ר על זה.
ש. השאלה בעיקר, שעיקר מחנכים את הילד שהאידישקייט והמידות זה העיקר.
ת. זה מה שאמרתי כבר קודם.

ש. כשבאים לסמינר להתקבל צריכים מוכשרת, אם העיקר זה המידות טובות והארלכעקייט, אז איך פתאום שבאים לשיבה...
ת. ראיתי כתוב ככה, המשכל גדול [?]. היה מחנך את הבנות שלו שלא ישבו ריק, שיעשו, שלא יהיה בטלה, לא יהיה בטלה, שיתפרו, ינצלו את היום, לא ישבו ריק. היום יושבים ריק, אם יושבים רק אז נורא ואיום. אבל אם יעשו אז יעשו גם זה גם זה...

ש. עולה על הפרק הרבה פעמים ובפרט בתקופה האחרונה שאלה שהרבה הורים מתלבטים בה. האם להכניס הביתה דיבורים על ענייני ציבור, ילדים שומעים כל דבר, רואים בעיתונות ובכל מיני דברים, ושואלים את ההורים.

האם ההורים צריכים מה שנקרא לטאטא את העניין, או שמותר להם לדבר על מה שקורים בלשון המדוברת פוליטיקה, זה יכול להביא דיבורים ח"ו על גדולי ישראל.
ת. הם יודעים יותר טוב מההורים...

ש. ישנה שאלה שדוקא בדור שלנו שיש יותר רחבות, שהורים מסתפקים האם לנהוג עם ילדים ברחבות או בצמצום. יש לפעמים שאומרים ככה, שאם נוהגים בצמצום אז הבת תגיד אני לא רוצה חיים של תורה אצל ההורים שלי כל דבר זה קשה אני רוצה להתחתן עם מישהו שיש לו יותר כסף. בחור יגיד, אם בבית שלי, אם ככה נראה תורה שאין כסף, אני מעדיף משהו אחר. האם הורים יכולים לשתף את הילדים להגיד - אין לנו, חסר, אבא אברך, הוא לומד, אין כסף. איך ההנהגה הראויה בזה.
ת. אתה חושב, אם יהיה הם יעשו אחרת ירצה אותו הדבר, אפי' שיהיה כסף ירצה אותו הדבר. תמיד יש כאלה שרוצים גשמיות.

ש. האם לדבר ע"ז בבית שאין, או שלא מזכירים את זה.
ת. מה צריכים לדבר, מה צריכים לדבר, הם רואים שיש להם כסף או אין להם כסף, אם לאבא יש כסף, יש להם עשירות אין להם עשירות!
כולם עשירים!! ... עשירים!! אני חושב שתמיד יש עניים יותר מעשירים, תמיד! אז מה הם רוצים!! הם עניים בגלל שהוא לומד אם הוא לא היה לומד מה הוא היה, הוא היה עשיר!!

ש. ישנה שאלה שכואבת לכולם ולא יודעים איך להתמודד איתה ההורים בבית. כתוב שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזים בת פלוני לפלוני, ופתאום בת גודלת היא לומדת טוב, יראת שמים יש לה מידות טובות, היא אפילו מוכשרת מאוד. ופתאום היא מבינה שבגלל שלאבא שלה אין כסף היא לא יכולה לקבל שידוך משורה ראשונה בישיבות.

חברה שלה שבקושי לומדת, אבל לאבא שלה יש כסף יכולה לקבל בחור משורה ראשונה.
ת. האמת הוא אין הבדל בין בחור טוב, כולם רוצים אותו הדבר, רוצים גג אי אפשר להיות בלי גג, מי שהוא יותר לא כ"כ גם רוצה גג, אותו הדבר.

רק החילוק הוא עם כמה אלפים דולרים, לא חילוק כ"כ גדול. זה עולה כ"כ הרבה וזה עולה כ"כ הרבה. אי אפשר היום, היוקר מאוד יקר, ואנשים לא רוצים ללכת למקומות שעולה בזול.
למשל לאופקים לירוחם, כל המקומות האלה הרבה יותר זול מכאן, אבל כל אחד רוצה דוקא כאן, קצת צדק יש בזה, אבל אנשים לא רוצים וממילא הם נכנסים לחובות.

ואין נפק"מ אם האיש הזה קצת יותר ת"ח או פחות ת"ח, זה אותו הדבר. החילוק הוא כסף קטן.
ש. יש כאן הורה שנמצא כאן, שהוא היה אצל הרה"י בבית להתייעץ, שהוא אמר שיש לו כמה בנות והוא אסף כסף שאם יתן את כל הכסף שלו, בקושי יכול לחתן את הבת הראשונה. האם לתת את הכל בשביל הבת הראשונה, ויקבל שידוך טוב. או שיחלק את זה בין הבנות.

ת. לא שידוך טוב, אותו שידוך. שידוך טוב ושידוך לא טוב אותו הדבר. אותו כסף.
ש. אז הרה"י אמר לו, שלכה"פ תחתן בת אחת מה אתה דואג, אח"כ בסוף לא תחתן את כולם.
אז שואלים ההורים עד כמה צריכים להיכנס לחובות כדי לקבל חתן.

ת. עד כמה שיכולים.
הייתי מייעץ אותם שילכו למקום שיותר זול.
ש. הרה"י מייעץ שילכו לגור במקום יותר זול!

ש. לפעמים הורים מתלבטים כמה צריך להעמיס על הילד בלימודים. הוא לומד בחדר ובא הביתה האם צריכים לשלוח אותו לישיבת מתמידים. האם האבא ילמד איתו עוד בערב, או שדי במה שלמד בת"ת, הוא בא הביתה שישחק.

אותו דבר בבין הזמנים ילד בא הביתה מהישיבה...
ת. על איזה ילד אתה מדבר, איזה גיל?
ש. יש שאלה על הגיל הצעיר ועל הגיל של בחורים.
ת. בחורים יש להם יצר, ילדים עדין אין להם יצר.

ש. ממילא מה?

ת. ילד הולך בשמחה למתמידים, יקבל משהו, איזה דבר שם. אח"כ כשגדול כבר לא רוצה.

ש. איך הורה צריך להתנהג בבין הזמנים, מה התפקיד של אבא ואמא בבין הזמנים.

ת. לא ללחוץ יותר מדי, כי הם עושים הכל הפוך.

ש. פה בשכונה אצלנו יש הרבה מבני חו"ל ויש להם שאלה שחוזרת על עצמה,

הם באו לכאן כדי לחנך את הילדים לתורה ולמצוות. והם מגעים לכאן, המוסדות, מנהלי המוסדות, משתדלים לעשות להם כל מיני קשיים לא לקבל אותם.

למה? הם מפחדים מדעות קדומות, מכל מיני דברים שהם קיבלו בארץ העמים. ומה שיוצא שבסוף הם נכנסים למוסדות לא הכי טובים, ואז יוצא שהילדים אם מסתכלים אחורה לא הגיעו למטרה שלהם והרבה פעמים גם כן מתקלקלים.

אמר לי אבא אחד שאיזה גדול באמריקה, גדול מפורסם, אמר שמעל גיל 7 לא לעלות עם הילדים, עדיף להישאר באמריקה, שמה מכירים את ההנהגה, מכירים את הדברים.. איך הם צריכים להתנהג הם מגיעים לכאן במסירות נפש ובסוף הילדים שלהם בחוץ והם יורדים.

ת. אם היו באמריקה היו יותר טובים?

ש. אומרים שכן.

ת. לא בטוח.

לא בטוח, לא בטוח!

ש. מחנכים רבים טוענים שאחת המלחמות והחזיתות בין הורים לילדים זה על סוגיית הלבוש גם בחורים רוצים ללבוש מלבושים שלא רגילים בבית. בצורה, במחיר. בנות חושבות שהאמא שלהם מהדור הישן היא רוצה בגד יותר מודרני, האמא פחות. וכל הזמן על כל בגד יש מריבה. איך צריך להתנהג בענין הזה.

ת. באגרת הגר"א כתוב, שלא ללכת למקום שיש תפילה עם בגדים יקרים ויפים. כך כתוב באגרת הגר"א. זהו.

כאן היום מוכרחים ללכת לבית הספר, אי אפשר להגיד לא ללכת, זה בעיה.

מקנאים, ראו את חברה הולכת עם בגד כזה היא גם רוצה. באמת הגאון אומר לא ללכת להתפלל יותר טוב שישבו בבית. שלא יראו את זהו ויקנאו.. כך אומר הגאון.

ש. אז הכוונה שיוותרו כן ללכת כמו אחרים או שיעשו מלחמה.

ת. מלחמה נישט הלפ"ן, מלחמה לא יועיל. צריך לעשות שהבנות לא יקנאו, איך לא יקנאו, קשה לעשות את זה. אם יקנאו אז זה לא טוב.

ש. מה קורה שילדים לא מסתדרים עם המחנך. לפעמים קורה שפתאום יש איזה רבה או איזה מורה ששנה שלמה לא מסתדרים איתם. ואח"כ עובר שנה וזה בסדר. ההורים הרבה פעמים רואים שהבעיה עם המחנך. האם מותר להם להגיד לילד שאתה צודק, או תמיד צריך להיות שהרב דומה למלאך ה' צבקות.

ת. בוודאי אם יצדיקו את הילד, זה ודאי לא טוב.

אבל צריך לראות שהרב כמו שאמרנו קודם. לא יהיה רק אני אני, רק אם פוגעים בי פוגעים בי, בי בי בי. זה לא טוב.

[ש. מה קורה שאי ההורים מתנהג לא טוב.]

אתה יודע, אתה חושב רק היום נהיה הבעיה של המלמדים,

יש הרבה, היה גם בדורות הקודמים. וואס כמען טאן??

קשה שיהיו כולם טובים, אין כזה דבר. בית ספר שכל המלמדים טובים, אין כזה דבר. אין כזה דבר. תמיד או שנים טובים או שלוש, בית ספר טוב יש שלוש ארבע. אבל שיהיו כולם טובים, אין כזה דבר. וואס כמען טאן.

האבא של המהרי"ל דיסקין כתוב היה אגולדיג'ער מחנך, היה מלמד את הילדים שלו מא' ב' עד שנהיו תלמידי חכמים. נו! כל אחד יכול לעשות את הקונץ הזה!! להתחיל מא' ב' ללמוד עם הילדים. אז זה בעיה.

ש. מחנכים בקשו לשאול עד כמה לתת לילדים לעשות דברים שצריכים אותם בשביל בריאות הגוף, התעמלות, כל מיני דברים כאלו, ללכת לחוגים, ללמוד שחיה.

ת. תגיד מה היה לפני, אתה לא היית, לפני שישים שנה שמונים שנה, מה היה הלכו התעמלות?! עשו את זה?! לא חיו?! מתו?! מה היה כאן?! אנשים של הדור שלפנינו כולם מתו – מתו ודאי כשהגיע הזמן למות, מתו כל כך צעירים! יותר צעירים כמו היום. אבל... חיו בלי התעמלות גם חיו. ... אבל לריב זה זה שוב קשה. אבל הולכים יותר מידי, אם היו הולכים להתעמלות פעם בשנה או פעמיים, או שלוש פעמים או ארבעה פעמים או חמישה פעמים היה טוב, לא צריך כל יום.

היוונים עשו את התרבות הזו. ...אומר אסכולה יוונית, עוד מעט חנוכה ומדברים על זה שהם עשו אסכולה יוונית, היה הגוף הגוף – טיפוח הגוף. אלו שלא היו כמו מתיוונים גם חיו. אלו לא חיו יותר ואלו לא חיו פחות

ש. איך ילד יוציא את המרץ ילד בדרכי יש לו, איפה הוא ישחרר את המרץ שלו..

ת. בגמ' כתוב שישבור כלי חרס...

ש. הם אומרים שהם שוברים את כל הדלתות והחלונות של הישיבה. שואלים מה אפשר לתת לילדים כדי שכן יוציאו..

ת. בגמ' כתוב כלי חרס היום אין אז..

ש. האם יש כן איזה דבר שמותר ע"פ דעת תורה לתת לילדים, יש חוגים למשל שילדים לומדים...

ת. איסור אי אפשר להגיד איסור. אבל זה לא חינוך, זה לא חינוך. אם אחד.. זה עבירה?! אבל זה לא חינוך.

ש. למשל האם בחדר אפשר שילמדו את הילדים בגיל קטן נגרות, לא שיהיה נגר, אומרים שהסטיפלער כשהיה קשה לו ללמוד הוא היה עושה ארונות קודש מעץ.

ת. קודם שיהיה סטיפלער...

ש. הראש ישיבה אמר לי שבוע שעבר שעיקר החינוך שייך אצל ילד שהוא מקבל, מי שהוא לא מקבל קשה לחנך אותו. הורים שואלים האם מקבל זה תכונה שהילד נולד איתה, או שייך לעבוד על ילד שיהיה מקבל.

ת. זה קשה מאוד. צריך להיות מחנך בחסד עליון, מה שאומרים. אין כזה בדרכי, בדרכי.

ש. האם כדאי לחנך את הילד שיהיה עצמאי, שיהיה בעל דעה, אחרת בחיים יהיה לו קשה. מצד שני אחד שמחנכים אותו להיות עצמאי בסוף הוא נותן דעות להורים שלו ולמחנכים שלו.

ת. הגמ' אומרת להיות מן הנרדפים ולא מן הרודפים, אין לך דבר נרדף כמו הכבש..... כך הגמ' אומרת. אתה רוצה להגיד שהיום זה אחרת?! מהנרדפים ולא מהרודפים ככה הגמ' אומרת, הגמ' סוף החובל.

ש. הרה"י בשבוע שעבר דיבר באיזה כינוס ואמר שאין כדורים לאהבת התורה [נישטוקעין 'פילן] – נכון.

איך בכל אופן אנחנו מכניסים אהבת תורה אצל ילדים, וגם אצל בחורים.

ת. העיקר הוא לקחת איזה פרטי מחוץ לחדר, שהוא יעשה לו גישמאק בלימוד, שיהיה הנאה, שיגיד סברא טובה. ע"פ רוב הילד לא מבין ולא נהנה, לא נהנה מהלימוד, כמו שתגיד לאדם שיאכל דבר לא טוב.. לא נהנה, אם ינהנה ירצה עוד.. צריך לעשות שיהנה. איך, יסביר לו טוב, עם גמרא יסביר לו טוב את הגמ', את הרש"י את התוס', אז יקבל טעם אז ינהנה.

כך אמר החזו"א גם כן על איזה ראש ישיבה שהוא אמר לו למה לא אומר פשט. אז אמר לו שהבחורים לא רוצים לשמוע. אז הוא אמר, אין לו הנאה בפשט אז הוא לא יכול לתת הנאה לתלמידים. אם לו היה הנאה היה יכול לתת לתלמידים ככה הוא אמר לו. החזו"א אמר לו כך. אין לו הנאה בפשט ממילא הוא לא יכול לתת הנאה לשני.

ש. לצערנו היום הילדים כמו שרה"י אמר יודעים יותר טוב מהחורים מה שקורה בעולם. – נכון.

איך מסבירים להם בלי לפגוע בנושא של אמונת חכמים.

ת. מה זה אמונת חכמים, מה זה אמונת חכמים!?

ש. אנחנו רוצים לדעת.

ת. פס' בתורה, בגמ', ברש"י, בתוס', ברשב"א.

המשנה באבות אומרת שתורה נקנית באמונת חכמים, זה הפשט לדעת שמה שחזל אמרו זה?

אם רואים שגם הוא חכם עד כדי כך, בסדר. אבל בימינו אין כ"כ הרבה, אין כ"כ הרבה.

ש. איך מתמודדים עם ההשפעה של החברה בישיבות על הילדים. יודעים היום המחנכים שעיקר א' המפריעים זה החברה. מצד שני ילד בלי חברה - או חברותא או מיתותא. מצד שני הרבה חברה עושה. איך שביל האמצע בדבר הזה.

ת. העיקר החיסרון הוא ככה, שהלץ שעושה ליצנות הוא הראש בחברה, מי שיודע לעשות ליצנות גדולה. זה בעיה, בכל המקומות מי שעושה לץ גדול הוא עושה לעשות ליצנות זה החברהמין והשאר הם בטלנים... וזה באמת החיסרון הגדול מה שהליצנות, הלצים, הם בראש. אם לא זה, היה טוב מאוד. בחורים.. אבל יש תמיד מי שהוא ליצן גדול מאוד, אז הוא. וזה המחלה הזאת... איך עוצרים את זה?! לא יודע כמו שאמרנו מקודם. לא פשוט.

הרמב"ם אומר שאם יש מקום שיש בארץ... צריך ללכת למדבר. איזה מדבר. אז אומרים בשם החזו"א שהישיבות הם המדבר. נו אז אם בישיבות עצמו במדבר הזה יש הבדל איפה נלך. ככה אומרים בשם החזו"א היום המדבר זה הישיבות. אבל אם במדבר הזה גם כן יש הבדל לאן ילך זה בעיה.

ש. כשמכניסים ילד למוסד תמיד יש בעיה שעומדת האם עדיף להיות זנב לאריות או שמוטב להיות ראש לשועלים.

ת. ילדים זה ראש לשועלים. ילדים צריך להיות ראש לשועלים. אנשים מבינים צריך להיות... אבל ילד לא מבין... ממילא זה גם לא אריות.. היום אנשים מבוגרים גם רוצים להיות ראש לשועלים ולא זנב לאריות, לא רוצים להיות זנב.

ש. איך מתמודדים עם תופעה של קנאה.

גם בבית גם בחדר גם בבית ספר. ילדים כל הזמן מקנאים מקנאים מקנאים.

ת. וואס כמען טאן. כתוב שמלאכי השרת אין קנאה. כתוב מה הסיבה כי המזלות רואה כל א' מה שלמטה ממנו אם היה רואה מה שלמעלה ממנו היה מקנא. כך כתוב.. הוא תמיד רואה מה שלמטה ממנוא הוא חושב הוא בסדר הוא למעלה... אבל אם היה רואה מה שלמעלה אז הוא היה מקנא... אם זה ככה במלאכים במזלות, מה אנחנו בני אדם. מה לעשות זה הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם.

ש. כשהורים או מחנכים רואים אצל ילד מעשה שלילי האם תמיד צריך להעיר. או שמא לא לפגוע בכבוד של הילד עדיף להעלים עין...

ת. תלוי. פעמים כן ופעמים לא.

הכלל הוא כמו שאמרנו קודם. קודם כל כדי לחנך צריכים להתחנך ואחרי זה לחנך וזה לדאבוננו איפה יש!! ההורים גם כן לא התחנכו. אלו התחנכו!! אבא שלו לא סבל ממנו!! אותו דבר מה שהוא סובל מהילד, אבא שלו סבל ממנו.

ש. הרה"י מחליש אותנו יש פה אמהות ואבות, אז האמהות לא יכולות לחנך, והאבות צריכים ללמוד, כל השעות הילדים נמצאים עם האמא היא מוסרת נפש בשביל זה, ובסוף מתברר שהיא לא יודעת לחנך.

ת. מה לעשות? זה האמת!!

ש. קשה מאוד לשמוע את האמת הזו.

ת. מה שאני אמרתי שהגאון אמר זה דברי אלוקים חיים. הגאון אמר צריך להיות מלא כל א' אם הוא מלא הוא משפיע, אם הוא לא מלאך אם הוא חסר הוא לא יכול להשפיע. וזה להיות מלא צריך לעבוד. הוא עובד על הילד, שיעבוד על עצמו, אם יעבוד על הילד לא ישפיע, יעבוד על עצמו ישפיע.

ש. שאלו מנהלי מוסדות גם בנים גם בנות מה הגבול מתי מרחיקים ילד ממוסד כשיש איזה תופעה של קלקול. הרי יש פה שאלה של חב לאחרני, מצד שני הילד הזה הוא גם כן נשמה. איך מתמודדים עם הדבר הזה.

ת. מאוד קשה, מאוד קשה. אבל העיקר הוא צריך ללכת קודם כל ללכת בטוב, ולהסביר. אפילו הילד בדר"כ לא מבין מה שמדברים אליו, בכל זאת יעשה.

הסטייפלר היה אומר ללמוד עם ילד, אפי' עם ילד קטן ללמוד כמה רגעים ביום מוסר, לא להגיד לו מוסר אליו. ילמדו את ספר המוסר עד כמה שמגונה המידה הזאת וזאת. במשך הזמן הוא יקבל משהו, כמובן לא 100 אחוז לא כל א', אבל יש סיכויים שעייז שילמד אפי' כמה רגעים, רק כמה רגעים, אם תלמד הרבה אז

לא ילמד. 5 רגעים ללמוד ספר מוסר. לא לדבר אליו אתה, כשלומד כעס - אתה כעסן וכו', ללמוד כמה לא טוב כעס, אולי קצת יכנס קצת, יותר מה אפשר לעשות. זה האבא. והמוסדות, המנהלים? גם ככה, צריך לעשות... העיקר הכל החזו"א תמיד היה אומר משיכה יותר טוב מחזקה, ככה הוא היה אומר, משיכה יותר טוב מחזקה.

ש. בנקודה שהרה"י אמר שההורים לא יודעים לחנך, התפקיד של האמא זה לחנך את הילדים להגיד ברכה, לקרוא ק"ש זה התפקיד של האמא בבית ..
ת. מה שיכולים לעשות דברים פשוטים, שהאמא תלמד את הילד להגיד ק"ש בסדר, שהאמא תלמד את הילד ליטול ידים בסדר, אבל זה הכל דברים מה שה..
יותר מזה, מה שכבר צריך יותר - זה כבר קשה, קשה...
ש. הניסיון של הרבה מחנכים שלבחרים יש יותר קשר עם האמא מאשר עם האבא, אם יש לו בעיה הוא מדבר עם האמא לא עם האבא.
ת. הוא מפחד שהאבא יתן לו פץ' והאמא לא תיתן לו פץ' זה הכל.
ש. אז בסוף יוצא שהקשר של החינוך זה עם האמא.
ת. נכון, וואס כומען טאן.

ה' יעזור שכולכם תזכו לחנך אותם טוב. אפילו שאתם לא יודעים איך... הקב"ה יעזור שתזכו להרבה נחת, כל א' יזכה להרבה נחת מכל הילדים בין מהבנים בין מהבנות שיהיה להרבה נחת!!!